

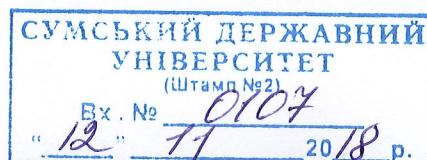
**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертаційну роботу
Карінцевої Олександри Іванівни
на тему
«Методологічні засади реструктуризації національної економіки
України з урахуванням еколого-економічних трансформацій»,
подану на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук
за спеціальністю
08.00.03 – Економіка та управління національним господарством
у спеціалізовану вчену раду Д 55.051.06
Сумського державного університету**

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Відповідно до світових тенденцій, ХХІ сторіччя ознаменувалося суттєвими трансформаціями економічних систем та переходом їх до сталого розвитку. Це було зумовлено передусім усвідомленням природоруйнівного характеру існуючого типу економічного розвитку, що загострює екологічні та соціальні проблеми людства та загрожує його існуванню в планетарному масштабі у майбутньому. Відповідно до цього постала проблема реструктуризації національної економіки для країн світу.

Незважаючи на це, в Україні, на сьогоднішній день, домінує старий техногенний тип економічного розвитку, що характеризується високою часткою первісних, сировинних та галузей переробної промисловості. Натомість вимоги міжнародних організацій (зокрема Організації економічного співробітництва та розвитку) та досвід розвинених країн світу доводить, що для ефективного соціально-економічного зростання та розвитку країни в постіндустріальному суспільстві необхідне переважання високотехнологічних виробництв у структурі національної економіки.

Позитивною тенденцією останніх років стало активне спрямування дій уряду на інтеграцію України до Європейського Союзу, що зумовлює реформування більшості сфер економічного та суспільного життя і поступове

впровадження міжнародних принципів побудови національної економіки. Саме в цьому контексті становиться актуальною проблема, висвітлена в дисертаційній роботі здобувача щодо формування цілісної концепції реалізації державної політики реструктуризації національної економіки України.

Таким чином обрана тема дисертації є актуальною не лише з точки зору подальшого розвитку наукових засад державної структурної політики, а й дуже вчасною та нагальною з точки зору реструктуризації національної економіки України з урахуванням еколого-економічних трансформацій.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з державними та галузевими програмами й темами

Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних програм національного значення, зокрема основних напрямів фундаментальних досліджень на 2014–2018 рр., основних засад реалізації державної стратегії сталого розвитку «Україна-2020» та інших.

Пропозиції здобувача стали складовою звітів за науково-дослідними темами Сумського державного університету, що фінансуються за кошти державного бюджету. Зокрема, результати розроблених методологічних засад оцінювання потенціалу галузей національної економіки з урахуванням екологічного чинника увійшли до звіту за темою «Фундаментальні основи формування екологічно орієнтованих механізмів реалізації соціально-економічного потенціалу в умовах інформаційного суспільства» (№ д/р 0111U002149); пропозиції щодо формування стратегій оптимізації структури національної економіки України з урахуванням екологічних трансформацій – до теми «Розроблення фундаментальних основ відтворювального механізму «зеленої» економіки в умовах інформаційного суспільства» (№ д/р 0115U000684); практичні аспекти щодо побудови структурної моделі взаємозв'язку виробництва, капіталу, інвестицій за видами економічної діяльності в Україні висвітлені в рамках теми «Розробка фундаментальних економічних основ теорії розвитку» (№д/р 0103U007663); пропозиції щодо

основних засад реструктуризації національної економіки України з урахуванням економічних трансформацій розглянуті в рамках теми «Фундаментальні основи формування механізмів забезпечення стійкого розвитку соціально-економічних систем» (№ д/р 0106U001939); розроблений механізм формування та оцінювання екологічних втрат в національній економіці увійшов до теми «Розроблення методологічних та методичних основ оцінки екологічних втрат для формування еколого-економічної політики в інтересах сталого розвитку» (№ д/р 0109U004805).

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові результати, висновки та рекомендації, наведені в дисертаційній роботі, є достатньо аргументованими і характеризуються необхідним рівнем обґрунтованості.

Наукові положення, викладені в дисертації, повною мірою досліджені, що засвідчує структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік узагальнених, систематизованих та кваліфіковано опрацьованих автором робіт вітчизняних і закордонних вчених та фахівців із питань економічної теорії, теорії державного регулювання економіки, інноватики, концепції сталого розвитку тощо. Поряд із науковою літературою автор опрацював спеціальні джерела інформації, зокрема міжнародні, а також законодавчі, нормативно-правові акти, типові методики, статистичні данні.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, засвідчується відповідними публікаціями у монографіях, фахових виданнях з економіки та оприлюдненням на науково-практичних конференціях.

Висновки є логічно обґрунтованими, повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрями їхнього використання у практиці формування та реалізації фінансової політики розвитку системи освіти впродовж усього життя.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованих наукових праць та авторефератом дисертації дозволяє стверджувати, що основні наукові положення, висновки і пропозиції, сформульовані дисертантом, характеризуються науковою новизною й відображають особистий внесок здобувача у розвиток фундаментальних положень теорії фінансів, що полягає в авторському розв'язанні актуальної наукової проблеми – обґрунтування та розроблення науково-методичного інструментарію формування оптимальної структури національної економіки, реалізації ефективної державної політики реструктуризації національної економіки України з урахуванням сучасних економіко-екологічних трансформацій.

Серед основних положень новизни необхідно окремити:

1. Запропоноване у роботі обґрунтування понятійно-категоріального апарату в рамках теми дослідження дозволяє сформувати змістовне розуміння сутності та взаємозв'язку таких понять як «структурні зрушення та зміни в національній економіці», «структурна криза національної економіки», «структурна політика» та «реструктуризація національної економіки» (як системи реактивних заходів з ліквідації сформованих диспропорцій елементів суспільного виробництва, системної реорганізації застарілих та неефективних елементів існуючої структури національної економіки) (с. 51-70 дисертації).

2. На основі ґрунтовно проаналізованого теоретичного базису автором сформульовано концептуальні засади реструктуризації національної економіки (с. 88-94 дисертації), що передбачає орієнтацію на облік в процесі оптимізації структури додаткового еколого-економічного критерію її типологізації, розширення системи принципів (з урахуванням еволюційної циклічності) та обмежень (з урахуванням стратегічних пріоритетів, поточних тенденцій та невикористаного потенціалу розвитку галузей національної економіки, рівня їх екологічного ризику та екологоемності тощо).

3. Внеском у розвиток методологічних засад реструктуризації національної економіки в дослідженні є виявлення закономірностей структурних змін, що ґрунтуються на основі розподілу національного багатства країн світу (тобто під впливом економічних трансформацій) між окремими структурними компонентами (виробничий, природний та людський капітал, чисті іноземні активи) та доданої вартості за основними видами економічної діяльності (с. 97-121 дисертації).

4. В роботі емпірично доведено вплив економічних трансформацій на структуру національної економіки України шляхом структурно-функціонального регресійного аналізу, що формалізує залежність частки галузі у ВВП від рівня оплати праці, кількості зайнятих, обсягів виробництва, фінансових результатів та капітальних інвестицій в галузі (с. 122-141 дисертації).

5. Автором окремо досліджено вплив екологічних трансформацій на реструктуризацію національної економіки, що доводиться виявленням взаємозалежностей між обсягами викидів забруднюючих речовин суб'єктів господарювання різних галузей національної економіки України та приростом їх обсягів виробництва, нагромадження капіталу та інвестиційної активності (с. 164-178 дисертації).

6. Дослідження методичних засад реструктуризації зумовлює ранжування галузей національної економіки за рівнем екологічного ризику, що враховує показники екодеструктивного впливу та розмір еколого-економічних збитків, витрат підприємств галузі на природоохоронні заходи (с. 179-196 дисертації).

7. В якості оцінювання екологічного ризику для тієї чи іншої галузі національної економіки було запропоновано методологічні основи визначення реальної та «тіньової» екологоемності їх продукції, окремлено специфічні особливості втраченої вигоди, витратної, фактично збиткової, гіпотетично-прогнозової збиткової складових екологічних втрат тощо (с. 197-215 дисертації).

8. Особливої уваги заслуговують методологічні основи визначення ступеня невикористаного потенціалу галузі, що ґрунтуються на основі системного поєднання ресурсного, ємнісного, результатного та ймовірнісного підходів а також врахування основних компонентів сталого розвитку (за допомогою таксонометричного методу) (с. 260-277 дисертації).

9. Для виявлення основних закономірностей формування взаємозв'язків між структуро-утворюючими елементами розвитку галузі та визначення ступеню її стійкості до змін, автором було розроблено методологію структурного моделювання напрямків та ступеня інтенсивності взаємного впливу між обсягами продукції, нагромадженням капіталу та рівнем інвестиційної активності підприємств галузі (с. 122-141 дисертації).

10. Ретельне й детальне дослідження механізму реструктуризації національної економіки дозволило автору розробити методичний інструментарій для визначення основних напрямків зміни галузевої структури, що враховують оптимальне міжгалузеве співвідношення за обсягами виробництва, нагромадження капіталу та інвестиційної активності мінімізують деструктивний екологічний вплив (за допомогою лінійного програмування) (с. 278-295 дисертації).

11. У роботі значної уваги надано питанню узгодженості інтересів різних стейкхолдерів: держави, населення та бізнесу в процесі реструктуризації національної економіки на ВВП країни, що досягається за допомогою інтегральних індикаторів з урахуванням екологічних трансформацій (с. 298-321 дисертації).

12. Дана узгодженість при визначенні компромісних співвідношень між рівнем ВВП країни, скоригованим з урахуванням екологічних трансформацій, та параметрами, що відображають інтереси головних стейкхолдерів (за допомогою інструментарію теорії ігор) в роботі враховується при оптимізації стратегій реалізації державної політики реструктуризації національної економіки (с. 322-360 дисертації).

13. Для подолання, виявлених у ході дослідження протиріч, при

реструктуризації національної економіки автором проведено прогнозування динаміки державних витрат на проведення даної реформи, що залежить від окремих блоків макроекономічних, екологічних, соціальних, політичних детермінант на основі модифікованих моделей Кубіна–Штерна та незалежних компонент (с. 361-373 дисертації).

5. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

Найбільш значущі та ґрунтовні результати дисертаційної роботи опубліковано у 54 наукових працях загальним обсягом 67,97 друк. арк., з яких особисто авторові належить 44,66 друк. арк., зокрема 1 одноосібна монографія, розділи у 8 колективних монографіях, 24 статті у наукових фахових виданнях України та 4 статті у наукових виданнях інших держав (з яких 14 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, серед яких 4 – до бази Scopus та Web of Science), 17 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Публікації відповідають вимогам до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Автореферат оформлений згідно чинних вимог, у стислій формі передає основні положення дисертаційної роботи, не містить інформації, не наведеної у роботі.

6. Значення дослідження для науки та практики, перспективи використання його результатів

Наукова значущість отриманих результатів обумовлена можливістю широкого застосування розроблених в дисертації теоретико-методологічних підходів як у проведенні подальших досліджень, так і практичній діяльності. У своєму інтегрованому вигляді результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення важливої науково-практичної проблеми, що полягає у необхідності обґрунтування та розроблення науково-методичного інструментарію формування оптимальної структури національної економіки,

реалізації ефективної державної політики реструктуризації національної економіки України з урахуванням сучасних економіко-екологічних трансформацій.

Практичне значення одержаних результатів визначається конкретною спрямованістю висновків, рекомендацій та пропозицій автора, а також обґрунтуванням нових підходів до методологічних засад реструктуризації національної економіки України в умовах трансформаційних процесів.

Наукові положення дисертаційної роботи можуть бути використані на державному та регіональному рівнях: при розробленні та удосконаленні чинних механізмів державної структурної політики (відповідними міністерствами), щодо формування структуроутворюючих елементів різних галузей національної економіки та при підготовці стратегій реструктуризації галузі (відповідними галузевими асоціаціями); щодо прогнозування впливу економічних та екологічних трансформацій на рівень ділової активності в регіоні та при розробленні стратегій місцевого розвитку (регіональними органами влади). Важливим напрямком використання одержаних результатів є їх застосування підприємствами різних форм власності при оптимізації їх господарської діяльності та щодо впливу екологічного чинника на рівень підприємницької активності.

Пропозиції дисертанта щодо формалізації взаємного впливу ВВП, власного капіталу та інвестицій в різних галузях національної економіки впроваджено в діяльність ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» (довідка №01-08/218 від 12.10.2018 р.); щодо реалізації регіональних стратегій реструктуризації національної економіки – в діяльність Департаменту фінансів Сумської обласної державної адміністрації (довідка № 02.1-47/767 від 12.10.2018 р.); щодо оцінювання екологічного ризику галузей національній економіці на прикладі Сумської області – в діяльність Департаменту екології та охорони природних ресурсів Сумської обласної державної адміністрації (довідка № 01-20/2523 від 18.10.2018 р.); щодо врахування впливу екологічних трансформацій на рівень потенціалу галузей

національній економіці – в діяльність Сумської торгово-промислової палати (довідка № 415 від 16.10.2018 р.); щодо оцінювання потенціалу видів економічної діяльності з урахуванням екологічної складової – в діяльність Сумського обласного регіонального відділення спілки підприємців малих, середніх та приватизованих підприємств України (довідка №131 від 23.11.2017 р.).

Акт від 12.02.2018 р. засвідчує використання здобутків дисертації у навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін : «Ефективність економічних систем», «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків», «Моделювання та прогнозування соціально-економічних систем»; «Економіка ресурсовикористання», «Основи розвитку систем».

7. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Відзначаючи високий рівень теоретичного обґрунтування та переконливість теоретичних, аналітичних і методологічних положень дисертації Карінцевої О. І., її змістовність та логіку викладення матеріалів дослідження, вважаємо за необхідне висловити зауваження та означити дискусійні положення.

1. Робота значно виграла б, якщо б був досліджений окремо вплив різних типів екологічних та економічних трансформацій на структуру національної економіки. Наприклад серед екологічних трансформацій найбільш цікавим є дослідження впливу переходу на зелену енергетику, а серед економічних - цифровізації економіки, відповідно до концепції індустрії 4.0. Проведення такого факторного аналізу, хоча б на прикладі промислово розвинутих країн дало б можливість більш рельєфно визначити вектори подальшої реструктуризації економіки України

2. При визначенні сутності поняття «структура національної економіки» автор використовував факторний підхід, тобто базовою ознакою дослідження обрав співвідношення внутрішніх та зовнішніх чинників, що

впливають на структуру національної економіки. При такому підході поза увагою залишилась динамічність процесу формування та розвитку структури, її ієрархічність, та причинно-наслідкові зв'язки між структуроутворюючими елементами національної економіки.

3. Схвально оцінюючи ідею дисертанта щодо необхідності вибудовування проциклічної структурної політики держави та прив'язки заходів з реструктуризації національної економіки до певних етапів циклів ділової активності, зауважимо, що ця ідея в роботі залишилася лише на рівні теоретичного твердження та не отримала емпіричної перевірки. В той же час, було б цікаво на досвіді розвинених країн світу простежити зв'язки та часові лаги між моментом заходів з реструктуризації з боку держави та реальними змінами в показниках розвитку національної економіки.

4. Визначаючи оптимальну структуру національної економіки, автор розраховує питому вагу кожної галузі не у ВВП країни, а в синтетично створеному інтегральному індикаторі, який системно узагальнює структуроутворюючі елементи, а саме: обсяг виробленої продукції, обсяг нагромадження капіталу та рівень інвестиційної активності. Така позиція автора залишилася не достатньо обґрунтованою.

5. Для нормалізації даних в межах економіко-математичних моделей, розроблених в дисертації, використовується метод Харрінгтона. В той же час, доцільність вибору саме цього методу з поміж інших в роботі не пояснено.

6. Оскільки п'ятий розділ дисертаційної роботи не містить емпіричних розрахунків за розробленою автором моделлю залежності державних витрат на проведення реформи реструктуризації від макроекономічних, екологічних, соціальних, політичних детермінантів розвитку національної економіки, то оцінити доцільність та ефективність застосування цієї моделі не вважається за можливе. Робота значно виграла б, якщо би ця теоретична модель мала такі емпіричні розрахунки, що дозволило б зробити відповідні практичні рекомендації, яких так не вистачає апарату державного управління в Україні.

7. В роботі поза увагою залишився вплив на структуру національної

економіки однієї з найбільш важливих економічних трансформацій сучасності – глобалізаційний та конвергентний процеси на світових ринках.

Однак перераховані вище дискусійні положення, що містяться в опонованій дисертаційній роботі, не зменшують загального позитивного враження від неї та не ставлять під сумнів значний внесок автора у вирішення обраної ним наукової проблеми.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Карінцевої О. І. на тему «Методологічні засади реструктуризації національної економіки України з урахуванням еколого-економічних трансформацій» є закінченою у межах поставлених науковою працею завдань.

Представлені в роботі наукові положення та результати є авторським розв'язанням наукової проблеми, що полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробленні науково-методичного інструментарію формування оптимальної структури національної економіки, реалізації ефективної державної політики реструктуризації національної економіки України з урахуванням сучасних економіко-екологічних трансформацій.

Логіко-структурна побудова дисертації демонструє володіння автором методологією економічного дослідження, забезпечує доступність сприйняття викладеного матеріалу.

Усі положення, що винесені на захист, мають наукову новизну, їх рівень («вперше», «набули подальшого розвитку», «удосконалено») визначено коректно. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

Тема дисертаційного дослідження є актуальною й відповідає пріоритетним напрямам державної фінансової політики та науковим програмам національного й регіонального значення.

Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності

08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Дисертаційна робота Карінцевої О. І. на тему «Методологічні засади реструктуризації національної економіки України з урахуванням еколого-економічних трансформацій» відповідає вимогам п.п. 10, 13, 14, 16 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами), а її автор – Карінцева Олександра Іванівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

О.І.Маслак

